

Research Paper

Construction of a Successful Inter-Religious Marriage and the Context of Its Formation: A Qualitative Study between Couples in Sistan and Baluchestan Province

Elham Shirdel¹, Mohammadreza Hasani^{*2}, Fateme Hami Kargar³

¹ Assistant Professor in Social Sciences, University of Sistan O Baluchestan, Zahedan, Iran, eshirdel@lihu.usb.ac.ir

² Assistant Professor in Social Sciences, University of Sistan O Baluchestan, Zahedan, Iran, mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

³ Phd Student In Sociology, Faculty Of Law And Humanities, Kashan University, Kashan, Iran, fhk144@gmail.com

 10.22080/SSI.2022.22953.1966

Received:

January 9, 2022

Accepted:

January 14, 2022

Available online:

February 17, 2022

Keywords:

Heterogenic marriage,
Religion, Family, Culture,
Couples

Abstract

Objectives: The present article emphasizes the contexts of successful inter-religious marriages between heterogeneous couples. **Methods:** using a qualitative methodology and grounded theory, Deep and semi-structured interviews were conducted with 23 heterogeneous couples in Sistan and Baluchestan Province selected through theoretical sampling method. Data were analyzed in three stages of coding based on Glaser and Strauss's grounded theory. **Results:** In open coding, 70 concepts were found, and in axial coding, 13 sub-categories and 5 main categories were extracted. The main phenomenon of "cultural tolerance and successful interfaith marriage" are formed in the causal context of "non-prejudiced-religious romantic marriage" and along with the context of "religious diversity and the recognition of religious differences in the family". The intervening conditions of "family culture" leads to strategies such as the "democratic family" that ultimately results in "life satisfaction in an interfaith marriage". **Conclusion:** Therefore, the method of choosing a spouse and interpersonal relationship between couples, putting aside prejudices and religious bias in life, considering the common cultural pattern in society and the culture of democratic familyism play an important role in forming a successful inter-religious marriage between couples.

*Corresponding Author: Mohammadreza Hasani
Address: Assistant Professor in Social Sciences,
University of Sistan O Baluchestan, Zahedan, Iran

Email: mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Statement of the problem: Marriage is one of the most important and common customs in human societies. "Marriage is a dramatic clash between culture and nature," acknowledges Claude Strauss. Cultural and social factors play a key role in the occurrence and stability of a marriage (Levi Strauss, 1949: quoted by Sarukhani, 2010). Regardless of the criteria for choosing a spouse and the factors affecting it, homogeneity is considered as a general rule in choosing a spouse (Mes et al., 2011; Steve et al., 2009; Hanaki and Corso, 2010). Religious beliefs are among the important factors in choosing a spouse, and religious marriage, i.e., marriage based on the similarity of religious affiliation, is one of the most common types of marriage that is considered in some societies, especially religious societies. (Halingshd, 1950: 622). However, with the passage of time and the evolution of societies, inter-religious marriages are spreading in many parts of the world. However, religion-based marriage is still common in the United States, according to the Pew Research Center poll. A comparison of the recent and older marriages shows that having a same-sex spouse may be less important to many Americans today than it was decades ago. The occurrence of inter-religious marriage in the context of social change and changes in religious attitudes is expanding in many societies and the nature of inter-group relations has changed (Rosenfeld, 2008).

Inter-group marriage also undermines cultural differentiation and prominence in the next generation and helps to soften negative attitudes, prejudices and stereotypes towards the groups outside.

The idea of intermarriage as an indicator of a high degree of social cohesion in a geographical area is well rooted in the literature on cohabitation (Osanami Thorngren, 2011). However, to bridge the inter-group marriage, such as trans-religious marriage, social cohesion requires achieving the backgrounds and strategies of heterogeneous couples in building a successful marriage. Accordingly, the present qualitative study analyzes the process of successful inter-religious marriage formation between heterogeneous couples in Sistan and Baluchestan Region to extract and plot the contexts, conditions, strategies and consequences of this process in a conceptual model. Studying the process of successful marriage experience between the heterosexual couples also helps counselors and those in the field of family and couples to understand how to provide a healthy and cohesive family life despite religious differences between the couples.

Methods

This study seeks to provide a general explanation for the process of how successful inter-religious marriage is formed between the couples in Sistan and Baluchestan Province. Due to the sensitivity of the situation of the studied community, to obtain a deep and real information from the qualitative research and to discover a conceptual model for this process based on the participants' perspectives, the methodology of grounded theory was used to fully explain the specific example of heterogeneous couples in religion. In fact, the researcher seeks to create a theory for the study of those involved in a similar process of action or interaction (Strauss & Corbin, 1999). Theoretical sampling method was used to select participants in this research. Thus, couples with different religions were

selected who were satisfied with their marriage and had a wealth of information to create a conceptual research model. Data collection was done through in-depth and semi-structured interviews in 2010 over a period of 7 months. Each interview session lasted about 1:30 to 3 hours. The numbers of the interview questions were sometimes increased or decreased according to the conditions and the interview process, i.e., more questions were asked when required. The cooperation of male and female couples in the interview was done freely with their consent. At the beginning of the interview, all the rights were explained to the participants and then the interview began with their consent.

Results

In this study, the central and core category derived from the data was "cultural tolerance and successful inter-religious marriage." The central phenomenon of this research explained how the process of cohabitation between heterogeneous couples ended life satisfaction. Also, "non-religious religious marriage"; "religious diversity and recognition of religious differences in the family"; "culture of familyism"; "democratic family" and "life satisfaction in understanding inter-religious marriage" have been extracted as the sub-categories of "cultural tolerance and successful inter-religious marriage." These five main categories were derived from the interviews.

Conclusion

The purpose of this study was to investigate the formation of successful inter-religious marriages between heterogeneous couples using a qualitative method and contextual theory in Sistan and Baluchestan Province. Sistan and

Baluchestan Province has a high ethnic and religious diversity, as a result of which inter-religious marriages happen in this province. The present study sought to answer the question of what factors or contexts make inter-religious marriage more successful and form relatively stable and enduring families. To answer this question, 23 inhomogeneous couples in this province were selected through theoretical sampling for in depth and semi-structured interviews. Then the main categories were extracted. "Cultural tolerance and successful interfaith marriage" was the central issue that resulted in "life satisfaction in an inter-religious marriage." According to the results, a democratically interactive model in the family without religious bias, focusing on problem-solving skills and emphasizing the goals of cohabitation with a forward-looking approach, is the key to success in inter-religious marriages. The results of the present study show that those couples who have used their "adult" self for their spouse and have adopted the path of compromise, tolerance and communication by paying attention to the facts have been more successful in inter-religious marriage. Focusing on love and affection and universalism along with considering wise and generalized values, avoiding specificity and interference of prejudices and cultural values related to the "parent" self in cohabitation, and ignoring religious bias in the interactions of couples within the family make inter-religious marriages more successful. This result is in line with the findings of research by Siatriadin (2019) and Mohammad (2020) showing that unity and empathy as well as mutual respect, relationship management and commitment to cohabitation lead to stability, continuity and stability of life. According to the analyses, it can be finally

concluded that heterogeneous couples can have a successful marriage to the extent that they can use general and universal norms such as fairness, justice, honesty, etc., and include their "adult" self in mutual behavior.

Funding: There is no funding support.

Authors' contribution: -

Conflict of interest: Authors declared no conflict of interest

علمی پژوهشی

برساخت ازدواج بین‌مذهبی موفق و زمینه‌های شکل‌گیری آن: مطالعه کیفی بین زوجین استان سیستان و بلوچستان

الهام شیردل^۱، محمدرضا حسنی^{۲*}، فاطمه حامی کارگر^۳

^۱ استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

eshirdel@lihu.usb.ac.ir

^۲ استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

^۳ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران، fhk144@gmail.com

doi 10.22080/SSI.2022.22953.1966

چکیده

اهداف: در این پژوهش بر زمینه‌های شکل‌گیری ازدواج بین‌مذهبی موفق در بین زوجین ناهمساز همسر تاکید شده است. روش مطالعه: بر اساس روش‌شناسی کیفی و نظریه زمینه‌ای با ۲۳ نفر از زوجین ناهمساز مذهب در سال ۱۳۹۹ طی یک بازه زمانی ۷ ماهه در استان سیستان و بلوچستان با روش نمونه‌گیری نظری مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختار یافته صورت گرفت. داده‌ها بر اساس روش گلیزر و اشتراوس طی سه مرحله کدگذاری و تحلیل گردید. یافته‌ها: در کدگذاری باز ۷۰ مفهوم، در کدگذاری محوری ۱۳ مقوله‌ی فرعی و ۵ مقوله‌ی اصلی استخراج گردید. پدیده محوری «مدارای فرهنگی و ازدواج بین‌مذهبی موفق» در شرایط علی «ازدواج عاشقانه غیرمتعصبانه مذهبی» شکل می‌گیرد و همراه با شرایط زمینه‌ای «تنوع دینی و به رسمیت شناختن تفاوت‌های مذهبی در خانواده» و شرایط مداخله‌گر «فرهنگ خانواده‌گرایی» موجب راهبردهایی نظیر «خانواده دموکراتیک» در زوجین شده که نهایتاً به پیامد «رضایت از زندگی در ازدواج بین‌مذهبی تفاهم-آمیز» ختم می‌شود؛ نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان گفت شیوه انتخاب همسر و تعاملات بین زوجین، کنار گذاشتن پیش‌داوری و سوگیری مذهبی در زندگی مشترک، الگوی تعامل فرهنگی رایج در جامعه و فرهنگ خانواده‌گرایی دموکراتیک در شکل‌گیری ازدواج بین‌مذهبی موفق در بین زوجین نقش مهمی ایفا می‌کند.

تاریخ دریافت:

۱۹ دی ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۲۴ دی ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۲۸ بهمن ۱۴۰۰

کلیدواژه‌ها:

ناهمساز همسری، مذهب، خانواده، فرهنگ، زوجین

* نویسنده مسئول: محمدرضا حسنی

آدرس: استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم

انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

ایمیل: mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

۱ مقدمه و بیان مسأله

جامعه به سمت انتخاب‌های فردی حرکت کرده‌است و مرزهای اجتماعی سنتی در انتخاب همسر رو به تضعیف است (جاکوب و هیلتون^۹، ۲۰۰۸). ازدواج بین‌گروهی، اغلب شبکه‌های اجتماعی همسران را به طیف وسیعی از اعضای خارج از گروه گسترش می‌دهد و به تبع افزایش تعداد ازدواج‌های بین‌گروهی، مرزهای موجود میان اعضای گروه‌های مختلف کم‌رنگ شده و در نتیجه به کاهش فاصله اجتماعی و پذیرش اجتماعی بیشتر اعضای این گروه‌ها می‌انجامد (تامز^{۱۰}، ۲۰۱۰: ۳۰۰). به همین دلیل وقوع ازدواج‌های بین مذهبی موجب کم‌رنگ شدن تفاوت‌های بین مذهبی و افزایش انسجام دینی در جوامع می‌گردد؛ و اختلافات و تعارضات بین مذهبی را خصوصاً در مناطقی که مذاهب مختلف در کنار یکدیگر حضور دارند کاهش می‌دهد.

الگوهای ازدواج بین مذهبی نیز متفاوت است. برخی از ابتدا بر تغییر مذهبی تاکید دارند بدین معنا که زن یا مرد توافق کرده و یکی به مذهب دیگری در می‌آید و همسران در ادامه زندگی با مذهبی مشترک هستند اما گروهی نیز معتقدند باید بر مذهب خود باقی بمانند و هیچ‌کدام پیرو مذهب شریک زندگی خود نمی‌شود (هاتا پآ^{۱۱}، ۲۰۱۱). هرچند ازدواج‌های بین مذهبی که همسران بر مذهب خود باقی می‌مانند دارای چالش‌ها، آثار و پیامدی در خور توجهی است زیرا در نگاه اول همسان همسری مذهبی احتمال موفقیت و تفاهم در زندگی مشترک بین همسران را افزایش دهد و همسانی مذهبی بعنوان عنصری مهم و تسهیل‌گر در پایداری زندگی مشترک به حساب آید (توماس^{۱۲}، ۱۹۵۱: ۴۹۱). اما این به معنای عدم موفقیت در ازدواج‌های بین گروه‌های مذهبی متفاوت نمی‌باشد و با تغییر نگرش به ازدواج و

ازدواج یکی از مهم‌ترین و معمول‌ترین رسوم در جوامع انسانی است. کلودلوی استراوس^۱ معتقد است: «ازدواج برخوردی است دراماتیک بین فرهنگ و طبیعت»، و عوامل فرهنگی و اجتماعی در وقوع و پایداری ازدواج نقشی اساسی ایفا می‌کند (لوی استراوس، ۱۹۴۹: به نقل از ساروخانی، ۱۳۸۹). صرف‌نظر از توجه به ملاک‌های انتخاب همسر و عوامل موثر بر آن، همسان همسری به‌عنوان یک قاعده کلی در گزینش همسر مورد توجه است (مس^۲ و دیگران، ۲۰۱۱، استیو^۳ و دیگران، ۲۰۰۹، هاناکا و کورسو^۴، ۲۰۱۰). از این میان اعتقادات مذهبی از جمله عوامل مهم در گزینش همسر است و درون همسری دینی^۵ یا به عبارتی همسان همسری بر پایه تعلق دینی، از رایج‌ترین و متداول‌ترین نوع ازدواج است که در برخی جوامع خصوصاً جوامع دینی مورد توجه قرار می‌گیرد (هالینگشده^۶، ۱۹۵۰: ۶۲۲)؛ اما با گذشت زمان و تحولات جوامع ازدواج‌های بین گروه‌های مذهبی در بسیاری از نقاط دنیا رو به گسترش است. هرچند بر اساس نظرسنجی مرکز تحقیقات پیو^۷، ازدواج بر اساس مذهب هنوز در ایالات متحده رایج است؛ اما مقایسه ازدواج‌های اخیر و قدیمی‌تر نشان می‌دهد که داشتن همسری هم دین ممکن است برای بسیاری از آمریکایی‌های امروزی نسبت به دهه‌های پیش اهمیت کمتری داشته باشد. وقوع ازدواج بین مذهبی در چارچوب تغییرات اجتماعی و تحولات نگرش دینی در بسیاری از جوامع رو به گسترش است و ماهیت روابط بین‌گروهی دستخوش دگرگونی گشته‌است (روزنفلد^۸، ۲۰۰۸). علاوه بر کاهش تعصبات مذهبی و افزایش تحمل مذهبی در افراد جامعه، ایدئولوژی‌های ازدواج نیز تغییر یافته‌است و از انتخاب‌هایی بر اساس سنت

7. Pew research center

8. Rosenfeld

9. Jacobson and Heaton

10. Tammes

11. Hutapea

12. Thomas

1. Claude Lévi-Strauss

2. Maas

3. Esteve

4. Hanaki and Kurosu

5. Religious endogamy

6. Hollingshead

شرایط به وجود آورنده ازدواج‌های بین مذهبی است و انسان‌ها در تعاملات اجتماعی خود را محدود به افراد هم‌مذهب خود نکرده و مراودات بین مذهبی زمینه‌ساز وقوع ازدواج‌های بین گروهی از نوع بین مذهبی خواهد بود (روندینی^۴، ۲۰۱۱). هرچند ازدواج‌های بین مذهبی در منطقه سیستان و بلوچستان از گذشته وجود داشته‌است و آمار دقیقی از تغییر میزان آن در دسترس نیست اما لازم است تا بر روی ازدواج‌های بین مذهبی مطالعات عمیقی در این منطقه انجام شود موضوعی که از نظر پژوهشگران کشور مغفول مانده‌است.

از مدت‌ها قبل ازدواج میان‌گروهی به عنوان شاخص اصلی ادغام اقلیتهای قومی و نژادی در جامعه در نظر گرفته شده‌است. مهمترین دلیل این امر این است که وقتی اعضای گروه‌های قومی و نژادی با گروه‌های دیگر ازدواج می‌کنند، نشانه این است که این گروه‌ها یکدیگر را به طور برابر و مساوی می‌پذیرند. ازدواج میان‌گروهی به دلیل عواقب احتمالی آن نیز مهم تلقی می‌شود. ازدواج میان‌گروهی ممکن است باعث کاهش هویت گروهی و تعصب در نسل‌های آینده شود زیرا کودکان ازدواج میان‌گروهی کمتر خود را با یک گروه واحد شناسایی می‌کنند. بعلاوه، اعتقاد بر این است که فرزندان ازدواج‌های میان‌گروهی فراتر از مرزهای گروهی ارتباط برقرار می‌کنند و تمایل دارند که بیشتر اوقات شریک ازدواج خود را از بین اکثریت انتخاب نمایند. سرانجام، بالا بودن میزان ازدواج میان‌گروهی به دشواری بتواند تعریف کند که هر کس به کدام گروه قومی یا نژادی تعلق دارد و این به خودی خود می‌تواند برجستگی مرزهای قومی و نژادی را در جامعه تضعیف نماید. به طور خلاصه، ازدواج‌های قومی و نژادی و مذهبی نه تنها بازتابی از ادغام در جامعه تلقی می‌شوند، بلکه ممکن است در ادغام نیز نقش داشته باشند (کالمین^۵، ۲۰۱۰: ۲۷۱).

الویت‌های افراد در انتخاب‌های زندگی اهمیتی دو چندان می‌یابد.

زوجین و خانواده‌های میان‌گروهی و فرزندان آنها را می‌توان آزمایشگاهی خرد از روابط بین‌فرهنگی دانست که می‌تواند به سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران حوزه مدنی در شناخت و پیش‌بینی روندهای سازگاری فرهنگی اجتماعی، پویایی بین-فرهنگی تضاد و مذاکره و روند ادغام در سطح کلان کمک نماید (رودریگز-گارسیا^۱، ۲۰۱۵: ۲۵) در دنیای جهانی شده امروزی، شیوع ازدواج‌های برون‌گروهی، معیار پذیرش افراد خارجی از زمینه‌های متضاد و غالباً دور است (لوکاسن و لارمن^۲، ۲۰۰۹: ۵۴).

ازدواج‌های بین نژادی و بین قومی - ازدواج‌های میان‌گروهی - طی ۳۰ سال گذشته بیش از دو برابر شده‌است، از ۶٫۷ درصد از کل ازدواج‌های جدید در سال ۱۹۸۰ به ۱۵٫۱ درصد در سال ۲۰۱۰ رسیده‌است. نظرسنجی اخیر نشان داد که ۷۲ درصد از سیاه-پوستان می‌پذیرند که یک عضو خانوادگی با فردی از نژاد یا قومیت دیگر ازدواج کند، در حالی که این در ۶۴ درصد از آسیایی‌ها، ۶۳ درصد از اسپانیایی‌ها و ۶۱ درصد از سفیدپوستان است (وانگ^۳، ۲۰۱۲).

در ایران نیز ازدواج‌های بین گروه‌های مختلف اجتماعی با رشد شهرنشینی، افزایش مهاجرت و تغییرات اجتماعی، گسترش یافته‌است. تحلیل و تبیین الگوهای انتخاب همسر از کانون‌های موردتوجه در پژوهش‌های مرتبط با نهاد خانواده است (عسگری ندوشن، ۱۳۹۰: ۲). هرچند ازدواج‌های بین گروهی در شهرهای بزرگ کشور غالباً بین قومیت‌های مختلف و یا سطوح اجتماعی متفاوت رخ می‌دهد اما در برخی مناطق چند فرهنگی مانند سیستان و بلوچستان که از دیرباز مذاهب شیعه و سنی را در خود جای داده‌است، با ازدواج بین مذاهب، تجلی اجتماعی بیشتری دارد؛ زیرا نزدیکی و همزیستی مذاهب مختلف در کنار یکدیگر یکی از

4. Ruandini

5. Kalmijn

1. Rodríguez-García

2. Lucassen and Laarman

3. Wang

به این وسیله، راهکارهایی برای دوام و قوام ازدواج-های بین‌مذهبی ارائه داد.

۲ پیشینه تحقیق

در پژوهش‌های داخلی، نوری و یار احمدی (۱۳۹۷)، آزادیان و فتحی (۱۳۹۵)، شکوری و شفیعی (۱۳۹۵)، قادری و مردانی (۱۳۹۲) به بررسی هم‌سان همسری پرداخته و مزایای آن را مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند، هاشمی و همکاران (۱۳۹۳) نیز در پیمایش ملی نشان می‌دهند که ۸۸ درصد ازدواج‌های ایران از الگوی هم‌سان همسری مذهبی تبعیت می‌کنند. هرچند در پژوهش‌های صورت گرفته تفاوت‌های سنی، تحصیلی، طبقه اجتماعی، قومیت و تاثیر آن بر مطلوبیت روابط زناشویی، پایداری ازدواج و طلاق مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته‌است و تنوع مذهبی چندان مورد توجه پژوهشگران نبوده است؛ اما در برخی مناطق مانند سیستان و بلوچستان که تنوع مذهبی در آن مشاهده می‌شود ناهم‌سان همسری مذهبی موضوعی مورد تأمل است که پژوهش حاضر سعی در پرکردن خلأ پژوهشی در این زمینه دارد. ناهم‌سان همسری مذهبی در پژوهش‌های خارجی بیشتر مورد توجه است؛ سیاتریادین^۲ (۲۰۱۹)، به بررسی چگونگی هماهنگی در خانواده-هایی با ازدواج بین‌مذهبی پرداخته‌است و با جمع‌آوری داده‌های حاصل از مشاهدات میدانی و همچنین منابع کتابخانه‌ای، عوامل موثر را گزارش نموده‌است. اتحاد و همدلی بین زوجین در انجام امورات منزل، رهبران مذهبی میانه‌رو و همچنین احترام متقابل خویشاوندان جهت حفظ زندگی مشترک همسران با مذاهب متفاوت را از جمله موارد مهم در هماهنگی و پایداری زندگی آنان برمی‌شمارد.

سوهستی^۳ (۲۰۱۹) به قوانین سخت‌گیرانه در ثبت ازدواج‌های بین‌مذهبی در اندونزی اشاره داشته و بیان می‌دارد که هرچند بر اساس قوانین این کشور ازدواج تنها بین زن و مرد با دین یکسان مورد پذیرش

ازدواج میان‌گروهی، تمایز فرهنگی و برجستگی را نیز در نسل آینده تضعیف می‌نماید و به نرم شدن نگرش‌های منفی، تعصبات و کلیشه‌ها نسبت به گروه‌های بیرونی کمک می‌کند. ایده ازدواج میان-گروهی به عنوان شاخصی از درجه بالای انسجام اجتماعی در یک منطقه جغرافیایی به خوبی در ادبیات ازدواج مشترک ریشه دارد (اوسانامی تورنگرن^۱، ۲۰۱۱)؛ اما برای پل زدن از ازدواج بین‌گروهی نظیر ازدواج بین‌مذهبی به انسجام اجتماعی نیازمند دستیابی به زمینه‌ها و راهبردهای زوجین ناهم‌سان مذهب در برساخت ازدواج موفق است.

استان سیستان و بلوچستان دارای ساختاری طایفه‌ای است و این استان از پرتنوع‌ترین مناطق طایفه‌ای در ایران به شمار می‌رود. تنوع مذهبی نیز از جمله مشخصات اصلی این استان محسوب می‌شود. ازدواج بین‌مذهبی شیعه و سنی از قدیم‌الایام در این استان رواج داشته و این پدیده در انسجام اجتماعی این استان نقش پررنگی داشته است. بر این اساس پژوهش حاضر مطالعه کیفی برای واکاوی فرایند شکل‌گیری ازدواج بین‌مذهبی موفق بین زوجین ناهم‌سان مذهب در منطقه سیستان و بلوچستان انجام داده است تا زمینه‌ها، شرایط و راهبردها و پیامدهای این فرایند را در قالب یک مدل مفهومی استخراج و ترسیم نماید. مطالعه فرایند تجربه ازدواج موفق بین زوجین ناهم‌سان مذهب به مشاوران و دست‌اندرکاران حوزه خانواده و زوجین نیز کمک می‌کند تا دریابند چگونه میتوان زیست خانوادگی سالم و منسجمی را علیرغم تفاوت‌های مذهبی بین زوجین فراهم آورد. پرسش اصلی تحقیق این است که چه شرایط و زمینه‌هایی باعث می‌شود ازدواج‌های بین‌مذهبی در استان سیستان و بلوچستان موفق باشند و این خانواده‌ها از چه راهبردهایی برای نیل به این مهم استفاده می‌کنند. از این طریق، می‌توان موفقیت یا عدم موفقیت را در ازدواج‌های بین‌مذهبی در این استان پیش‌بینی کرد و

3. Suhasti

1. Osanami torngren

2. Syatriadin

مشترک از نمادهای مذهبی خود در تعاملات خودداری کرده و با تاکید بر عشق و تعهد در زندگی بر تفاوت‌های مذهبی فائق می‌آیند و روابط خود با خانواده‌هایشان را نیز مدیریت کرده تا از بروز تنش خودداری کنند.

گالواتسکایا^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «ازدواج‌های میان‌گروهی در اواخر قرن نوزده تا اوایل قرن بیست: مقایسه روسیه و نروژ» ازدواج‌های بین نژادی و مذهبی در روسیه و نروژ را طی دهه‌های حدود ۱۹۰۰ مقایسه می‌کنند. کلیساهای دولتی با بیش از ۹۰ درصد جمعیت بر زندگی مذهبی در هر دو کشور مسلط بودند، اما در هر دو دوره‌ای که ما تمرکز کردیم، نفوذ خود را از دست می‌دهند. نتیجه اصلی مقاله این بود که دین نسبت به قومیت تنظیم‌کننده‌ای قوی در ازدواج است. انقلاب ۱۹۱۷ با ایجاد حقوق برابر برای همه فرقه‌های مذهبی، وضعیت را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. ازدواج‌های بین‌مذهبی نسبتاً اندک در نروژ بیشتر بین اعضای جماعت‌های مختلف پروتستان بود. نتیجه اینکه نمایندگان اقلیت‌های قومی و مذاهب جدید، آنگاه که دین برای حفظ هویت آنها مهم است، به ندرت با گروه‌های بیرونی ازدواج می‌کنند.

در یک جمع‌بندی کلی از پیشینه تحقیق، باید گفت هر زمان زوجین در روابط خود درون خانواده، عشق و محبت و صمیمیت را پیشه خود قرار دهند و در تعاملات خود، به جای استفاده از نمادهای دینی (باکیدو و همکاران، ۲۰۲۱)، از تعهد و پذیرش تفاوت‌های مذهبی و سازگاری (محمد، ۲۰۲۰؛ گالواتسکایا و همکاران، ۲۰۲۱) و احترام متقابل (سیاتریادین، ۲۰۱۹) استفاده کنند، زندگی زناشویی آنها از توفیق بیشتری برخوردار خواهد بود. اتحاد و همدلی بین زوجین در انجام وظایف و مسئولیت‌های خانگی، رهبران مذهبی میانه‌رو و همچنین احترام متقابل خویشاوندان جهت حفظ زندگی مشترک همسران با

است و ثبت قانونی ازدواج‌های بین مذهبی با حکم دادگاه مدنی و مراحل سخت امکان‌پذیر است اما همچنان زوج‌های این کشور به ازدواج‌های بین مذهبی مبادرت کرده و حتی با سختی فراوان تلاش برای ثبت ازدواج خود دارند از نظر زوج‌ها این قوانین ناعادلانه بوده و علاقه بین آنان و موارد زیاد ازدواج‌ها موفق بین مذهبی لزوم بازنگری در قوانین و تسهیل ازدواج بین مذهبی را خواستار هستند.

محمد (۲۰۲۰)، در مقاله‌ای با رویکرد کیفی به طرح این پرسش می‌پردازد که آیا با تفاوت مذهبی در ازدواج می‌توان بر خلاف نظر عموم جامعه، میتوان زندگی شادکامی را تجربه نمود؟ وی با مصاحبه از زوج‌هایی با ازدواج بین مذهبی، نشان می‌دهد که تفاوت مذهبی عامل اصلی بروز تعارضات در زندگی مشترک نبوده و زوج‌ها با مدیریت روابط خود و تعهد و علاقه به یکدیگر در کنار تفاوت‌های مذهبی زندگی شادی را تجربه می‌کنند.

کرسپین بوکاد^۱ (۲۰۲۰) به بررسی تغییرات ازدواج‌های بین قومیتی و بین مذهبی در ۱۵ کشور صحرای آفریقا پرداخته‌است و بیان می‌دارد که ازدواج‌های بین گروهی افزایش چشم‌گیری در این کشورها داشته‌است و با افزایش سطح تحصیلات، توسعه شهرنشینی و تغییرات در ترجیحات و هنجارهای اجتماعی، الگوهای همسرگزینی نیز تغییر یافته و ازدواج‌های بین‌گروهی منجر به ازدواج‌های موفق نیز شده‌اند. درباره ازدواج‌های بین مذهبی مرزهای مذهبی کم‌رنگ‌تر شده و نگرش جامعه درباره لزوم عدم تفاوت مذهبی جهت ازدواج موفق دستخوش تغییرات شده‌است.

باکیدو^۲ و همکاران (۲۰۲۱) نیز با بیان افزایش ازدواج‌های بین مذهبی در اندونزی به پذیرش بیشتر این ازدواج‌ها در جامعه اشاره دارد و با مصاحبه از ۳۰ زوج ناهمساز مذهب راهکارهای آنان را برای داشتن زندگی مطلوب مورد واکاوی قرار می‌دهد. زوج‌های مورد مصاحبه برای حفظ روابط خوب در زندگی

3. Glavatskaya

1. Crespin-Boucaud

2. Bukido

اصطکاک در روابط شود. ثالثاً، زوج احتمالی باید بتوانند از موانع بالقوه عبور کنند. موانع زبانی ارتباطات را دچار مشکل می‌کند، خصوصاً اگر مهاجر تازه وارد باشد، اما با استفاده از زبان دوم مشترک می‌تواند تا حدی متعادل شود. تابوهای مذهبی در مورد تعلقات اعترافی ضروری شریک خارج از گروه یا رفتار «درست» طرفین قبل از عروسی می‌تواند شکل‌گیری یک ازدواج متفاوت از نظر قومی را برای پدید آوردن یک ازدواج دشوار سازد. با پذیرفتن تابوها یا جریمه اجتماعی قطع رابطه با جامعه قومی می‌توان با چنین موانعی برخورد کرد (درایو و لاند، ۲۰۱۱: ۳۰۱).

نظریه مبادله^۲ ادعا می‌کند که اقلیت‌های قومی که با اعضای گروه اکثریت ازدواج می‌کنند، پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالای خود را با منزلت قومی بالای اعضای جامعه اکثریت تعویض می‌نمایند (دیویس، ۱۹۴۱؛ مرتون، ۱۹۴۱ به نقل از مارتین دریب و کریستر لان، ۲۰۰۸: ۳۳۰). براساس نظریه مبادله می‌توان گفت نحوه روابط، توزیع قدرت و منابع دریافتی بین دو سوی معامله موجب تقویت و احساس رضایت در رابطه بین زوجین حتی ناهمسان همسر می‌شود.

پارک (۱۹۵۰) به نقل از کوان^۳، ۲۰۰۲: ۳۵) نظریه یکسان‌سازی^۴ را برای توضیح روند سازگاری مهاجران اروپایی در جامعه آمریکا فرموله کرد. پارک از همسان‌سازی به عنوان فرایندهای اجتماعی یاد می‌کند که اقلیت‌های قومی را وارد جریان اصلی زندگی اقتصادی، سیاسی و خانوادگی آمریکا می‌کند. همسان‌سازی «فرآیندی از نفوذ و همجوشی است که در آن افراد و گروه‌ها خاطرات، احساسات و نگرش‌های افراد و گروه‌های دیگر را به دست می‌آورند و با به اشتراک گذاشتن تجربه و تاریخ خود، در زندگی فرهنگی مشترک با آنها ادغام می‌شوند. گوردون (۱۹۶۴) بیشتر نظریه همسان‌سازی را

مذاهب متفاوت، از جمله موارد مهم در هماهنگی و پایداری زندگی محسوب می‌شود.

۳ مروری بر مفاهیم نظری

افزایش و رضایت در ازدواج‌های بین‌مذهبی ممکن است نشانگر کاهش برجستگی مذهب یا ناتوانی گروه‌های مذهبی در تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری و اختلافات بین زوجین و اعضای خانواده باشد. ازدواج بین‌گروهی همچنین ممکن است نشان دهنده کاهش مرزهای اجتماعی و فرهنگی بین گروه‌های متمایز قبلی باشد. در حالت اول، افزایش و رضایت در ازدواج‌های بین‌گروهی را می‌توان تابعی از عرفی‌شدن دانست، زیرا ترجیحات مذهبی برای انتخاب‌های خانوادگی کمتر تعیین‌کننده است و یا محدودیت‌های اجتماعی ایجاد شده از نظر مذهبی بر روابط با شریک زندگی، بدون تأثیر است. به طور کلی، افزایش و رضایت از ازدواج‌های میان‌گروهی تا حدودی بستگی به نوسازی و تعادل قدرت دین و کاهش تعصبات دینی تفسیر می‌شود (گالواتسکیا و همکاران، ۲۰۲۱: ۴۲۸).

ازدواج میان‌گروهی و رضایت از آن به پیش شرط‌هایی نیاز دارد. اولاً، شرکای احتمالی باید در بازار ازدواج در معرض یکدیگر قرار بگیرند و بی‌عدالتی جنسیتی و تفکیک‌های جغرافیایی محدودکننده بر سر راه آنها قرار نگیرند. موانع زبانی نیز ممکن است مانع مواجهه و ارتباط و درک متقابل بین زوجین شود. ثانیاً هر دو طرف احتمالی باید تمایل به ازدواج در خارج از گروه خود داشته باشند. صرف نظر از اینکه بر اساس ترجیحات «واقعی» یا هنجارهای جمعی درونی شده باشد، تفاوت‌های زیاد در ارزش‌ها و مذهب بین نامزدهای ازدواج احتمالاً گام برداشتن در یک ازدواج خارج از همسر و زندگی مشترک رضایت‌بخش را با مشکل بیشتری مواجه می‌سازد. لازم است که جذابیت آن، نیرومندتر از ترس این باشد که بعداً چنین اختلافاتی باعث

4. assimilation

1. Drive and Lundh

2. exchange theory

3. Qian

های ازدواج‌های درون همسر به دلیل ساختار بازار ازدواج محلی دارد. اندازه گروه اقلیت، در دسترس بودن شرکای احتمالی جنس مخالف و میزان ناهمگنی قومی، اقتصادی-اجتماعی و مسکونی بر احتمال ازدواج میان‌گروهی رضایت بخش تأثیری-گذارد (درایو و لاند، ۲۰۱۱: ۳۳۱).

۴ روش پژوهش

این تحقیق به دنبال تبیین کلی از فرایند چگونگی شکلگیری ازدواج بین مذهبی موفق در زوجین استان سیستان و بوچستان است. به دلیل حساسیت موقعیت جامعه‌ی مورد مطالعه و کسب اطلاعات عمیق و واقعی از تحقیق کیفی و برای کشف مدل مفهومی از این فرایند بر پایه‌ی دیدگاه مشارکت-کنندگان از روش‌شناسی نظریه‌ی زمینه‌ای استفاده شد تا تبیین کاملی از این موضوع در نمونه‌ی خاص زوجین ناهمسان مذهب به دست آید. در واقع، محقق نظریه‌ی زمینه‌ای به دنبال خلق نظریه‌ای در بررسی و مطالعه‌ی کسانی است که در فرایند کنش یا تعامل مشابهی درگیرند (اشتراوس و کوربین^۱، ۱۹۹۹). برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری نظری استفاده شده است. بدین ترتیب از زوجین با مذهب متفاوت انتخاب گردید که از ازدواج خود راضی بودند و اطلاعات غنی و زیادی در راستای خلق مدل مفهومی تحقیق داشتند.

گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌ی عمیق و نیمه‌ساختار یافته در سال ۱۳۹۹ طی یک بازه زمانی ۷ ماهه انجام پذیرفته است. معمولاً محقق مصاحبه‌هایی در حدود ۱:۳۰ الی ۳ ساعت در میدان تحقیق انجام داد. راهنمای سؤالات مصاحبه به فراخور شرایط و فرایند مصاحبه گاهی کم یا زیاد شدند و در صورت نیاز از مشارکت‌کننده سؤالات بیشتری پرسیده می‌شد. همکاری زوجین زن و مرد در مصاحبه آزادانه و با کسب رضایت‌شان انجام شد و در ابتدای مصاحبه تمامی حقوق به مشارکت-

توسعه می‌دهد. وی بر مراحل مختلف همسان سازی از جمله فرهنگ‌پذیری همسویی الگوهای فرهنگی با گروه اکثریت تأکید دارد. مهمترین مرحله، همسان-سازی ساختاری است ورود گروه اقلیت به داخل روابط و مناسبات گروه نخستین با گروه اکثریت. این میتواند شامل پیشرفت گروه اقلیت در امورات تحصیلی، ادغام در محل کار و مشارکت در همسایگی با جمعیت اکثریت باشد. از نظر گوردون، همسان‌سازی زناشویی - ازدواج بین‌گروهی - از همسان‌سازی ساختاری پیروی می‌کند و نشان‌دهنده مرحله نهایی همسان‌سازی است؛ بنابراین، همسان-سازی لزوماً فرایندی نیست که در زمان کوتاهی حاصل شود. ممکن است سالها و طی چندین نسل به طول بیانجامد (کوان، ۲۰۰۲: ۳۵).

تا یک گروه اقلیت فرهنگی کاملاً ادغام شود به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی-اقتصادی در مقایسه با اکثریت جمعیت بستگی دارد. به طور کلی تصور می‌شود که سرمایه انسانی تأثیرات مثبتی بر ازدواج میان‌گروهی دارد (درایو و لاند، ۲۰۱۱: ۳۳۱). طبق دیدگاه همسان‌سازی ساختاری، ادغام فرآیندی تدریجی است که طی آن فرهنگ‌پذیری و سازگاری ساختاری صورت می‌گیرد (همان: ۲۹۸).

با توجه به دیدگاه همسان‌سازی، احتمال ازدواج میان‌گروهی رضایت بخش به سه عامل بستگی دارد. اولاً، طول دوره سازگاری از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا خصوصیات فردی زوجین به تدریج تغییر می‌کنند. ثانياً به دلایل مختلف می‌توان انتظار داشت که آموزش تأثیر مثبتی در ازدواج داشته باشد. آموزش و پرورش و نظام آموزشی هنجارهای جهانی و دموکراتیک را در بین گروه های فرهنگی مختلف ترویج می‌دهد و از این طریق موانع گروهی را از بین می‌برد. از این رو، انتظار می‌رود با تحصیلات بالاتر، تمایل به ازدواج از طریق سایر اقوام افزایش یابد. برخی از مطالعات تجربی نیز رابطه مثبتی بین تحصیلات و ازدواج های بین نژادی پیدا کرده اند. ثالثاً، ازدواج متقابل بستگی به محدودیت

¹ Strauss & Corbin

و محققان مختلف مشارکت داده شدند و بین آنها در مورد یافته‌های تحقیق توافق وجود داشت. نکاتی که از سوی مشاوران خانواده و جامعه‌شناسان بعد از نتایج تحقیق ارائه شد، همگی در جهت تأیید یافته‌های تحقیق بودند.

در شیوه‌ی اعتبار پاسخ‌گو، بعد از تحلیل اطلاعات با چندی از مشارکت‌کنندگان تماس مجدد برقرار شد و متن مصاحبه و تحلیل آن برای تصدیق موارد با آنها مطرح شد تا اطمینان لازم به دست آید که خلاصه‌ی دقیق و کاملی از مباحث تهیه شده و نظرات و نکاتی که مشارکت‌کنندگان بر آن تأکید داشتند، در تحلیل اطلاعات، جست‌وجو و برجسته شده است. در روش سوم، یعنی مقایسه‌های تحلیلی همواره محقق در مراحل مختلف جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات به پیش-فرض‌های روش‌شناسی، سؤالات اساسی تحقیق و داده‌ها رجوع کرده و ساخت‌بندی مقولات و مدل پارادایمی را با داده‌های خام مقایسه کرد تا از صحت یافته‌های تحقیق به دست آمده اطمینان حاصل کند.

در این پژوهش با ۲۳ نفر از زوجین ناهمسازان مذهب مصاحبه شد که دامنه‌ی سنی آنها بین ۲۲ تا ۴۹ سالگی قرار داشت. همچنین سال‌های زندگی مشترک بین زوجین از ۲ تا ۲۴ سال متغیر بود. نوع جنسیت ۱۲ نفر از زوجین زن و ۱۱ نفر مرد بود و آن‌ها ۰ تا ۳ فرزند داشتند. بطوری‌که هشت نفر از مشارکت‌کنندگان دارای ۱ فرزند و هشت نفر نیز ۲ فرزند داشتند. ۱۰ نفر از مشارکت‌کنندگان این تحقیق اهل سنت و ۱۳ نفر شیعه بودند. تحصیلات بیشتر زوجین دیپلم و کارشناسی بود؛ به‌طوری‌که ۴ نفر سوم راهنمایی، ۸ نفر دیپلم، ۱ نفر فوق دیپلم، ۸ نفر کارشناسی و ۲ نفر تا مقطع کارشناسی ارشد درس خوانده بودند. در بین مشارکت‌کنندگان مرد مشاغل مختلف آزاد، دولتی و دانشجو وجود داشت و اغلب مشارکت‌کنندگان زن نیز خانه‌دار بودند.

کنندگان توضیح داده شده و سپس با رضایت مددجویان مصاحبه آغاز شد.

در این تحقیق، اشباع نظری نقطه‌ی پایانی برای حجم نمونه و گردآوری داده‌ها در نظر گرفته شده است. نمونه‌ی این تحقیق پس از مصاحبه با ۲۳ نفر از زوجین ناهمسازان مذهبی در استان سیستان و بلوچستان به اشباع نظری رسید. در فرایند انجام مصاحبه‌ها و تحلیل آنها پژوهشگر متوجه انباشت و تکمیل اطلاعات از سوی مشارکت‌کنندگان مختلف شد تا اینکه از مصاحبه‌ی نفر پانزدهم به بعد محقق متوجه شد اطلاعات چندانی به یافته‌های قبلی افزوده نمی‌شود و اطلاعات مرتب تکرار می‌شوند.

در این روش، طی فرایندی رفت‌وبرگشتی به-تدریج از دل کدها، مفاهیم و از دل مفاهیم، مقوله‌ها و از دل مقوله‌ها، مدل مفهومی بیرون می‌آید. لذا برای تحلیل داده‌ها بر اساس روش تحلیل گلیزر و اشتراوس سه مرحله‌ی کدگذاری انجام شد: ۱- کدگذاری باز؛ ۲- کدگذاری محوری؛ ۳- کدگذاری گزینشی.

در کدگذاری باز، متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده و حدود ۷۰ مفهوم از جملات معنی‌دار استخراج شد. مفاهیم در کدگذاری محوری در ۱۳ مقوله‌ی فرعی و ۵ مقوله‌ی اصلی و انتزاعی‌تر تلفیق شدند. در نهایت یک مقوله‌ی هسته‌ای نهایی «مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفقی» که جامع و چکیده‌ای از تمامی مقولات اصلی و تحلیل داستانی از فرایند داده‌هاست استخراج شد.

در این پژوهش، از راهبردهای مثلث‌بندی، اعتبار پاسخ‌گو و مقایسه‌های تحلیلی برای اثبات قابلیت اعتماد^۱ و افزایش باورپذیری براساس نظریه‌ی زمینه-ای اشتراوس و کوربین استفاده شده است. برای اعتباریابی یافته‌های تحقیق از مثلث‌بندی کدگذاران، محققان و کارشناسان حیطة خانواده استفاده شد، بدین ترتیب که در جریان تحلیل اطلاعات، کدگذاران

1. trustworthiness

جدول ۱ ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

ردیف	جنسیت	سن	مذهب	سنوات ازدواج	تعداد فرزند	تحصیلات	شغل
۱	زن	۴۰	شیعه	۲۰	۲	کارشناسی	کارمند
۲	مرد	۴۵	سنی	۲۰	۲	کارشناسی	شغل آزاد
۳	مرد	۴۹	شیعه	۲۴	۲	سوم راهنمایی	شغل آزاد
۴	مرد	۳۶	سنی	۴	۱	کارشناسی	شغل آزاد
۵	زن	۳۳	شیعه	۱۰	۲	کارشناسی ارشد	خانه دار
۶	زن	۳۱	شیعه	۱۱	۱	کارشناسی	خانه دار
۷	زن	۳۵	شیعه	۲۴	۳	کارشناسی	معلم
۸	مرد	۲۸	سنی	۳	۱	دیپلم	شغل آزاد
۹	زن	۲۷	شیعه	۴	۱	دیپلم	خانه دار
۱۰	مرد	۳۰	شیعه	۵	۱	کارشناسی	پرستار
۱۱	مرد	۳۳	شیعه	۴	۰	دیپلم	شغل آزاد
۱۲	زن	۴۰	سنی	۱۹	۳	سوم راهنمایی	خانه دار
۱۳	زن	۲۲	شیعه	۲	۰	دیپلم	خانه دار
۱۴	مرد	۴۹	سنی	۲۰	۲	سوم راهنمایی	شغل آزاد
۱۵	مرد	۲۸	شیعه	۵	۱	دیپلم	شغل آزاد
۱۶	زن	۲۸	سنی	۶	۱	کارشناسی	خانه دار
۱۷	زن	۳۰	شیعه	۶	۰	کارشناسی	کارمند
۱۸	زن	۳۴	سنی	۸	۲	سوم راهنمایی	خانه دار
۱۹	زن	۲۹	سنی	۵	۰	کارشناسی ارشد	دانشجو
۲۰	مرد	۲۵	شیعه	۳	۱	دیپلم	مکانیک
۲۱	مرد	۴۷	سنی	۲۲	۲	دیپلم	معلم
۲۲	مرد	۳۷	سنی	۱۵	۳	فوق دیپلم	شغل آزاد
۲۳	زن	۲۸	شیعه	۵	۲	دیپلم	خانه دار

۵ یافته‌های تحقیق

در این پژوهش، مقوله‌ی محوری و هسته که همواره از داده‌ها به دست می‌آید و تمامی مقوله‌های اصلی دیگر به آن مرتبط می‌شوند، «مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق» است. پدیده‌ی محوری این تحقیق بیان می‌کند، چگونه فرایند زندگی مشترک بین زوجین ناهمسان مذهب به پیامد رضایت از زندگی ختم می‌شود. همچنین، از آنجا که پدیده‌ی محوری از مقولات اصلی «ازدواج عاشقانه غیرمتعصبانه مذهبی»؛ «تنوع دینی و به رسمیت شناختن تفاوت‌های مذهبی در خانواده»؛ «فرهنگ خانواده‌گرایی»؛ «خانواده دموکراتیک» و «رضایت از زندگی در ازدواج بین مذهبی تفاهم آمیز» استخراج شده است، «مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق» نام گرفت. این پنج مقوله اصلی نیز از مقولات فرعی دیگری منبعت شده‌اند که در ادامه هر یک از مقولات اصلی استخراج شده با نقل‌قول‌های مشارکت‌کنندگان توضیح داده می‌شود.

۵/۱ شرایط علی: ازدواج عاشقانه غیرمتعصبانه مذهبی

ازدواج عاشقانه و عدم تعصب مذهبی بین زوجین و خانواده‌های آن‌ها، به عنوان شرایط علی، توضیح مناسبی از سازوکار شکل‌گیری پدیده‌ی محوری «مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق» در زندگی زوجین ناهمسان است. مقولات فرعی شامل «ازدواج عاشقانه و عشق ورزی بین مذهبی»، «مدارای اجتماعی سازنده با خانواده زوجین»، «رفع تدریجی پیش‌داوری‌های فرهنگی در خانواده زوجین»، «تقریب مذهبی با ازدواج» و «عدم سوگیری مذهبی در انتخاب همسر» می‌شود که نشان می‌دهد عشق، تمایلات و تعاملات بین زوجین و خانواده‌های آن‌ها موجب شده تا ازدواج عاشقانه غیرمتعصبانه مذهبی را تجربه کنند که به مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق ختم می‌شود.

الف- ازدواج عاشقانه و عشق‌ورزی بین مذهبی:

مفاهیم استخراج شده از گفته‌های زوجین ناهمسان مذهب حاکی از تمایلات عاشقانه و تداوم صمیمیت فرای تفاوت‌های مذهبی در جریان قبل و بعد از ازدواج است که منجر به کنار گذاشتن اختلافات و در نهایت برساخت زندگی مشترک موفق شده است. مفاهیم اشاره‌شده‌ی آنها شامل اهمیت عشق و علاقه در انتخاب همسر، ایجاد علاقه قبل از ازدواج، تحمل سختی رسیدن به یکدیگر، داشتن روابط عاشقانه بعد از ازدواج و جذابیت ویژگی‌های همسر است.

مشارکت‌کننده مرد اهل سنت (۳۷ ساله) چنین نقل می‌کند:

«دل‌باخته‌ی او بودم و اصلاً برایم مهم نبود مذهبش و براین عقیده بودم که در رابطه‌ی بین من و همسرم آن چیزی که رکن اصلی است عشق و علاقه است و تفاوت‌هایی از قبیل مذهب و فرهنگ نمی‌توانند بین ما جدایی بیندازد.»

مشارکت‌کننده زن شیعه (۴۰ ساله) در مورد وصال همراه با سختی چنین می‌گوید:

«ما توی دانشگاه با هم آشنا شدیم و بعد از مدتی که با هم ارتباط داشتیم بهم علاقمند شدیم و با وجود سختی‌ها، با عشق باهم ازدواج کردیم.»

ب- مدارای اجتماعی سازنده با خانواده زوجین:

مفاهیم احترام به خانواده همسر، نادیده گرفتن تفاوت‌ها، برقراری رابطه صمیمانه با خانواده همسر، گذشت در مقابل رفتارهای آزاردهنده، کوتاه آمدن در مقابل خانواده همسر همگی حاکی از تسلط یک نوع مدارای سازنده با خانواده همسر است. تعدادی از زنان مشارکت‌کننده (بطور مثال زن ۳۴ ساله - اهل تسنن) ذکر کردند:

«برای آرامش در زندگی به تفاوت‌های خانوادگی توجهی نمی‌کنیم، من سعی می‌کنم با خانو. اده

روابط بهتر شد و الان خداروشکر خانواده‌ها هم باهم روابط خوبی دارند و حتی بعد از ازدواج ما، دخترخاله-ام هم با فرد مورد علاقه‌اش ازدواج بین مذهبی کرد.»

د- عدم سوگیری مذهبی در انتخاب همسر:

مفاهیم استخراج شده از گفته‌های زوجین زن و مرد شامل نداشتن تعصب مذهبی در زمان انتخاب همسر، عدم حساسیت مذهبی در خانواده‌ها، داشتن تفاهم فکری با وجود تفاوت مذهبی، عدم توجه به مذهب به عنوان عامل مهم، عدم پایبندی مذهبی، توجه به ملاک‌های فردی و اجتماعی، علاقه به آشنایی با مذهب دیگر نشان دهنده‌ی عدم سوگیری مذهبی افراد در انتخاب همسر و در نهایت مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق در آن‌ها است.

در زمینه نداشتن تعصب مذهبی در همسرگزینی (مرد ۳۶ ساله-اهل سنت) چنین اظهار کردند:

«چی بگم ولی اینکه مذهب هر دوتا مون فرق می‌کنه هیچ تاثیری در انتخاب ما نداشته چون هر دوتامون روی مذهبمون تعصب نداشتیم و واقعا رفتارهاش و خصوصیات اخلاقی‌ش برام مهم بود.»

اظهارات مشارکت‌کننده‌ای (زن ۳۳ ساله، شیعه) حاکی از اهمیت ملاک‌های فردی و اجتماعی برای آن‌ها در انتخاب همسر است:

«درمدت آشنایی متوجه شدم ایشون اهل تسنن هستن. اما این قضیه برای من اهمیتی نداشت و حتی دوست داشتم با مذهب دیگر آشنا شوم. برای خودم بیشتر خصوصیت‌های اخلاقی ملاک بود. ایشون خصوصیات مدنظر من رادار بود. طرز فکر ما هم به هم نزدیک بود در نتیجه ایشون گزینه مناسبی برایم بود.»

همسرم رابطه خوبی داشته باشم و رفتارهای مناسبی با اقوام همسرم دارم.»

یا مشارکت‌کننده دیگری (زن ۳۳ ساله- شیعه) اظهار کرد:

«اوایل در خانواده همسر رفتارهایی با من می‌شد که ناراحت می‌شدم اما تلاش می‌کردم رفتارها روی زندگی‌ام تاثیری نگذارد و کوتاه می‌آمدم و همیشه به آن‌ها احترام می‌گذاختم.»

ج- رفع تدریجی پیش داوری‌های فرهنگی در خانواده زوجین:

مفاهیم تغییر تدریجی نگرش خانواده‌ها نسبت به ازدواج بین مذهبی، کاهش تعصبات با گذشت زمان، رفع تدریجی سوتفاهم‌های مذهبی، ایجاد نگرش مثبت به ازدواج بین مذهبی، رخ دادن ازدواج‌های بین مذهبی آتی در صحبت‌های مشارکت‌کنندگان حاکی از مقوله‌ی رفع تدریجی پیش‌داوری‌های فرهنگی در خانواده زوجین است. در مورد تغییر تدریجی نگرش خانواده‌ها تعدادی از مشارکت‌کنندگان (بطور مثال مرد ۴۹ ساله، اهل تسنن) چنین بیان کردند:

«خانواده‌ها اولش خیلی به دوام ازدواج ما خوش بین نبودند چون ازدواج بین مذهبی رو خوب نمیدونستن و خیلی هم مخالفت کردن اما ما بهم رسیدیم و الان با دیدن خوشبختی ما نظرشون عوض شده.»

در مورد نگرش مثبت و رخ دادن ازدواج‌های بین مذهبی آتی (زن ۲۹ ساله، اهل سنت) نیز بیان داشتند:

«اوائل زندگی شرایطمان سخت بود، چون با مخالفت خانواده‌ها ازدواج کرده بودیم و خانواده همسر ما من خوب رفتار نمی‌کردند و خانواده من هم با همسر رفتار خوبی نداشتند و هرکدام مذهب خود را خوب می‌دانست اما با گذشت زمان کم کم

۵٫۲ شرایط زمینه‌ای: به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع مذهبی در خانواده

مقوله‌ی «به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع مذهبی در خانواده» شرایط زمینه‌ای و خاصی ایجاد کرده که در فرایند پدیده‌ی محوری مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق و کنش و راهبردهای زوجین ناهمسان مذهب نقش داشته است. مقوله‌ی اصلی به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع مذهبی در خانواده ۳ مقوله‌ی فرعی «تساهل‌گرایی مذهبی در زندگی مشترک، مزایای ادراک شده ازدواج بین مذهبی، عادی انگاری و رواج شیوه ازدواج بین مذهبی» دارد.

الف- تساهل‌گرایی مذهبی در زندگی مشترک:

این مقوله از مفاهیمی چون «مشارکت در مراسم مذهبی یکدیگر، آزادی ابراز عقیده مذهبی در خانه، عدم تحمیل عقیده خود به همسر، عدم لجبازی در عقاید مذهبی، آزادی عمل به مذهب خود در خانه، احترام به حساسیت‌های مذهبی یکدیگر، نداشتن تعصب مذهبی در زندگی مشترک» تشکیل شده است.

یکی از مصاحبه‌کننده‌ها (مرد ۲۸ ساله، اهل سنت) در مورد مشارکت در مراسم مذهبی یکدیگر بر این باور است:

«من گاهی برای احترام به پدر زنم در مراسم تاسوعا عاشورا باهاشون شرکت می‌کنم و به نظرم زن و شوهرهایی که ازدواج بین مذهبی دارن باید لجبازی رو کنار بذارن».

مشارکت‌کننده‌ی دیگری (مرد ۴۷ ساله، اهل سنت) در خصوص عدم تحمیل عقیده خود به همسر می‌گوید:

«من هیچگاه در تمام این ۲۲ سال زندگی مشترک همسرم را از شرکت در مراسمات شیعه، منع نکردم و برخلاف بسیاری از مردان که همسرشان را حتی

وادر به تغییر مذهب می‌کنند من اصلا حتی حرفش را هم نزد دوست دارم همسرم هرچور راحت است به مذهبش عمل کند».

مشارکت‌کننده مرد ۳۰ ساله و شیعه در مورد عدم دخالت تعصب مذهبی در زندگی مشترک توضیح داد:

نمیخوام بگم مذهب برام اصلا مهم نیست و گاهی تعصبات مذهبی تو وجودم رشد میکنند و من بخاطر زندگی کنترل شون میکنم نمیگذارم به زندگی لطمه‌ای وارد بشه.

ب- مزایای ادراک شده ازدواج بین مذهبی:

این مقوله شامل مفاهیمی چون «تجربه بینش متفاوت به سایر مذاهب، مزیت آشنایی با مذهب دیگر، افزایش تعاملات بین مذهبی، افزایش شناخت بین مذهبی، جذابیت تجربه‌های بین مذهبی» است که در به رسمیت شناختن تفاوت‌های بین مذهبی در خانواده و مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق در خانواده نقش دارد. مشارکت‌کنندگان (مرد ۳۳ ساله، شیعه) در مورد مزیت آشنایی با مذهب دیگر بیان کردند:

«ازدواج ما باعث شد آشنایی و شناخت بیشتر و بهتری از مذهب اهل سنت پیدا کنم و این برام مفید بوده و به نظرم خوبه».

مصاحبه‌کننده‌ی دیگر (زن ۲۲ ساله، شیعه) در مورد جذابیت تجربه‌های بین مذهبی می‌گوید:

«از وقتی ازدواج کردم و در رفت و آمد با خانواده همسرم خیلی با مراسمات و آداب مذهبی آنها آشنا شدم و برام جالب بود».

مشارکت‌کننده‌ی دیگری (زن ۲۹ ساله، اهل سنت) در مورد تجربه بینش متفاوت به مذهب دیگر می‌گوید:

مداخله‌گر در شکل‌گیری مدارای فرهنگی و راهبردهای زوجین در زندگی مشترک موفق است. به عبارتی ارزشگذاری خانواده و حفظ آن در شرایط مختلف در جامعه سیستان و بلوچستان سبب راهبردهای مثبت در زندگی خانوادگی موفق می‌شود.

الف- ارزشگذاری حفظ بنیان خانواده:

این مقوله از مفاهیم «اهمیت حفظ زندگی مشترک، اهمیت بقای خانواده، گذشت در زندگی مشترک، اهمیت حفظ آرامش در خانواده، داشتن احساس مسئولیت در قبال خانواده» تشکیل شده است. بطور نمونه در این تحقیق صحبت‌های مشارکت-کنندگان (مرد ۲۸ ساله، شیعه) حاکی از احساس مسئولیت در قبال خانواده در زوجین است:

«وقتی متأهل شدی دیگه باید نسبت به زن و بچه ات مسئولیت‌پذیر باشی و نگذاری خانوادت آسیب ببینن».

مشارکت‌کنندگان (بطور مثال زن ۳۵ ساله، شیعه) در مورد گذشت در زندگی مشترک توضیح دادند:

«تا الان آگه بحثی پیش اومده همیشه کوتاه اومدم نخواستم مشکلاتمون خیلی بزرگ بشه همیشه صبوری کردم هم واس همسر هم واس بچه هام چون زندگیمو دوست دارم و براش ارزش قائلم».

ب- قدسی‌پنداری امر ازدواج:

ارزشگذاری دینی برای ازدواج یکی از مقولات فرعی فرهنگ خانواده‌گرا است که از مفاهیم «تاکید اسلام بر ازدواج، قداست امر ازدواج، کامل شدن دین با ازدواج» به‌دست آمده است. زوجین ناهمسان مورد مطالعه (بطور نمونه مرد ۳۳ ساله، شیعه) معتقدند اسلام بر ازدواج تأکید زیادی دارد:

«نه تنها ازدواج باعث آرامش آدم میشه بلکه دین اسلام هم ازدواج را مهم میدونه.»

«من زمان دانشجویی با همسرم آشنا شدم و گاهی با هم به هیات دانشگاه میرفتیم و من آنجا با برخی مراسمات شیعه آشنا شدم و علاقمند شدم و نگاهم به شیعه هم تغییر کرد».

ج- عادی‌انگاری و رواج شیوه ازدواج بین مذهبی:

مشارکت‌کنندگان در این تحقیق ازدواج بین مذهب بویژه مذهب شیعه و اهل سنت را در منطقه و فرهنگ خود به وفور تجربه کرده‌اند. در این مقوله، مفاهیم «وجود ازدواج بین مذهبی در خانواده‌ها، وقوع ازدواج بین مذهبی در منطقه، سابقه ازدواج بین مذهبی در طایفه و عادی بودن آن از نظر زوجین، داشتن پدر و مادر با مذاهب متفاوت و پذیرش از کودکی» که از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شدند.

یکی از مشارکت‌کنندگان (مرد ۲۸ ساله، اهل تسنن) در مورد طلاق عادی بودن ازدواج بین مذهبی از نظر زوجین می‌گوید:

«درسته مذهبمون فرق میکنه اما تو طایفه جفتمون قبلا ازدواج با مذهب متفاوت صورت گرفته بود برای ما و خانواده هامون چیز عادی بود».

همچنین زن ۲۸ ساله و شیعه در مورد داشتن پدر و مادر با مذاهب متفاوت و پذیرش از کودکی می‌گوید:

«پدر من شیعه بود و مادرم سنی و از بچگی با این موضوع کنار آمده بودم و ازدواج بین مذهبی برایم موضوعی نا آشنا نبود و با اینکه خودم شیعه هستم وقتی همسرم که سنی است به خواستگاری-ام آمد او را قبول کردم».

۵،۳ شرایط مداخله‌گر: فرهنگ خانواده-گرا

سومین مقوله‌ی اصلی تحقیق «فرهنگ خانواده‌گرا» است که از دو مقوله‌ی فرعی «اهمیت ثبات خانوادگی» و «قدسی‌پنداری امر ازدواج» در جامعه زوجین ناهمسان به‌دست آمده و از جمله شرایط

در جایی دیگه مشارکت‌کننده (زن ۳۴ ساله، اهل سنت) از راهبرد تمرکز به اشتراکات دینی و سازگاری با تفاوت‌ها می‌گوید:

«چون عاشقانه ازدواج کردیم و همدیگر رو دوست داریم از اول برامون اصل اسلام مهم بود و با تفاوت‌های بین مذهبیمون کنار اومدیم»

مصاحبه‌کننده‌ی دیگری (مرد ۲۵ ساله، شیعه) از واکنش خنثی خودش در تعاملات بین مذهبی می‌گوید:

«از لحاظ مذهبی هم گفتیم که به اعتقادات هم احترام می‌گذاریم شاید بهتره بگوییم اصلا بحثی در موردشان نمیکنیم اما گاهی بوده که از طرف خانواده همسر نیش زبون‌هایی در مورد اینکه شیعیان به امامان بیشتر از پیامبر اهمیت میدهند بشنوم اما من واکنش خاصی نداشتم».

ب- تربیت دینی آزادانه در خانواده:

این مقوله از مفاهیم «دادن اختیار انتخاب مذهب به فرزندان، تنوع مذهبی فرزندان در خانواده، عدم مخالفت با ازدواج بین مذهبی فرزندان، اجازه ابراز عقیده مذهبی به فرزندان، عدم تعصب مذهبی در تربیت فرزندان، عدم انتقال حساسیت‌های مذهبی به فرزندان» تشکیل شده است. در این تحقیق مشارکت‌کنندگان (بطور مثال مرد ۴۷ ساله، اهل سنت) از انتخاب مذهب توسط فرزندان سخن گفتند:

«ما از اول روی تربیت بچه‌ها توافق کردیم که هرکسی مذهب خود را آزادانه به آنان ارائه دهد و بچه‌ها خودشان انتخاب کنند، من الان دو دختر دارم دختر بزرگم مانند من سنی و دختر کوچکم مانند مادرش شیعه است و با هم رابطه خوبی هم دارند».

مشارکت‌کننده دیگری (مرد ۴۹ ساله-شیعه) در همین راستا توضیح داد:

«تصمیم انتخاب مذهب رو برعهده خودشون گذاشتیم. چون مذاهب اسلام در اصول یکیست و فقط در فروعات با هم فرق میکنند و اصل، اصول

همچنین زن ۴۰ ساله و اهل تسنن در مورد کامل شدن دین با ازدواج نشان دادند:

«ازدواج خیلی خوبه و حتی در اسلام به ازدواج سفارش شده و اینکه دین با ازدواج کامل میشه.»

۵٫۴ راهبردها: دموکراتیزه شدن خانواده

طبق گفته‌های مشارکت‌کنندگان، زوجین ناهمسان مذهب در طی زندگی مشترک با توجه به شرایط مختلف نظیر فرهنگ خانواده گرا، به رسمیت شناختن تفاوت‌های مذهبی و ازدواج عاشقانه و بدون تعصب مذهبی که در آن قرار دارند، در پی این پدیده‌ی محوری مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق کنش‌ها و استراتژی‌های مختلفی اعم از «سازگاری مذهبی زوجین، آزادی تربیتی-عقیدتی در خانواده، گفتگوی اجتماعی در خانواده» انتخاب و انجام دادند که این زوجین و خانواده‌ها را به سمت تفاهم و رضایت از زندگی و ازدواج تفاهم‌آمیز هدایت نموده است.

الف- سازگاری مذهبی زوجین:

مفاهیم «پذیرش تفاوت‌های مذهبی، توجه به شباهت‌ها و اصل اسلام، درک تفاوت‌ها، عادت به تفاوت‌ها، وفق اجباری با مذهب یکدیگر، تلاش برای رسیدن به فهم مشترک مذهبی، خنثی بودن در برابر بحث‌های عقیدتی خانواده همسر» که از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شدند نشان‌دهنده بکارگیری راهبرد سازگاری در بین زوجین ناهمسان مذهب است.

یکی از مشارکت‌کنندگان (زن ۳۰ ساله، شیعه) در مورد عادت کردن به مرور زمان با تفاوت‌های مذهبی یکدیگر می‌گوید:

«در سالهای اول ازدواج تفاوت‌ها برامون مشکل‌زا بود و گاهی کارمون به جر و بحث میکشید البته دعوا نمی‌کردیم، با گذشت زمان دیگه به مذهب همدیگه عادت کردیم».

یکی از مشارکت‌کنندگان (زن ۲۷ ساله-شیعه) در مورد همفکری و مشورت زوجین با یکدیگر نیز اظهار کرد:

«همیشه تو هرکاری با همسرم مشورت میکنم همیشه هم مشورت های خوبی می‌ده آگه مشکلی پیش بیاد درموردش حرف میزنم تا به راه حل برسیم».

۵٫۵ پیامدها: ازدواج بین مذهبی موفق و تفاهم‌آمیز

پیامد منتج شده از به‌کارگیری استراتژی‌های مشارکت‌کنندگان در مدل پارادایمی پدیده‌ی محوری مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی زوجین مورد مطالعه «ازدواج بین مذهبی موفق و تفاهم‌آمیز» می‌شود. مشارکت‌کنندگان درباره‌ی پیامد مورد نظر ابراز کردند:

«خدا روشکر زندگی آرام و احساس خوشبختی با وجود تفاوت مذهبی در زندگی تجربه کردم».

(زن شیعه ۳۳، ساله)

«درسته تفاوت‌های مذهبی مهم هستن اما ما از بودن در کنار هم راضی هستیم و تونستیم باهمدیگر کنار بیایم».

(مرد اهل سنت ۳۶ ساله)

دین است و برای فرعیات بستگی به فکر و برداشت خودشون داره».

ج- گفتگوی اجتماعی در خانواده:

گفتگوی اجتماعی در خانواده از مقولات فرعی دموکراتیزه شدن خانواده است که از مفاهیم «مشورت در انجام امور خانواده، گفتگو برای حل مسائل زندگی مشترک، همفکری در تصمیم‌گیری‌ها، استفاده از مشاوره در اختلافات، استفاده از تجربه دوستانی با شرایط مشابه ازدواج بین مذهبی، بهره‌مندی از راهنمایی بزرگترهای خانواده در بروز اختلافات» به دست آمده است. یکی از زوجین (مرد ۴۵ ساله، اهل سنت) در مورد گفتگو برای حل مسائل زن و شوهری بیان می‌کند:

«بیشتر با صحبت کردن مشکلاتمون رو حل میکنیم. اهل مشاجره و بگو مگو نیستیم. سعی داریم حتی توی بدترین شرایط و با وجود مشکلات زیاد خانه را آرام نگه داریم و با گفتمان مسائل رو حل کنیم».

همچنین این زوجین (زن ۳۱ ساله، شیعه) از مشورت و استفاده از تجربیات افراد مرجع نیز استفاده می‌کنند:

«وقتی که یک اختلاف برای ما پیش بیاید اول سعی میکنیم که بین خودمان برطرف کنیم و دوم اینکه از دوستان صمیمی و با تجربه مخصوصاً آن‌هایی که مثل ما ازدواج بین مذهبی داشتند کمک بگیریم».

نمودار ۱ مدل پارادایمی مقوله هسته‌ای مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق

برخوردار است و در پی آن، ازدواج‌های بین مذهبی یکی از صور ازدواج‌هایی است که در این استان انجام می‌گیرد. تحقیق حاضر در صدد پاسخ دادن به این پرسش بود که چه عوامل یا زمینه‌هایی باعث می‌شوند ازدواج بین مذهبی، با موفقیت بیشتری

۶ نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی زمینه‌های شکل-گیری ازدواج بین مذهبی موفق در بین زوجین ناهمساز همسر با روش کیفی و نظریه زمینه‌ای در استان سیستان و بلوچستان بوده است. استان سیستان و بلوچستان، از تنوع قومی و مذهبی بالایی

چیزی به شما می‌گویم یا کاری انجام می‌دهم. «تحلیل رفتار متقابل» فهمیدن این واقعیت است که کدام یک از سه قسمت شخصیت شما این تبادل رفتار را شروع می‌کند و کدام یک از سه قسمت شخصیت من پاسخ می‌دهد. تحلیل رفتار متقابل بر این اساس است که همه ما سه شخصیتیم در یک قالب. گاهی مانند بچه کوچکی رفتار می‌کنیم که در گذشته‌ایم، گاهی به صورت والدی که حرکاتش شبیه حرکاتی است که در والدین خود مشاهده می‌کردیم و گاهی نیز مانند فردی واقعیت‌گرا که اطلاعاتی کسب می‌کند و پیش‌بینی می‌کند و احتمالات را تخمین می‌زند و تصمیم می‌گیرد و مسائل را حل می‌کند. (هریس و هریس، ۱۳۹۹: ۲۲-۲۴).

از آنجا که هر جامعه از نظر تخمین ارزش انسانها با جامعه دیگر تفاوت دارد و از آنجا که این اطلاعات از طریق «والد» به نسل بعد انتقال داده می‌شود، بنابراین هیچ راهی برای بحث با «والد» به منظور موافقت روی تعیین ارزش اشخاص وجود ندارد. با «کودک» نیز نمی‌توانیم در امر ارزش انسانها به توافق برسیم. «کودک» که با احساس «غیرخوب» خود فلج است، درباره ارزش واقعی خودش هم اطلاعات مثبت اندکی دارد، چه رسد به ارزش اشخاص دیگر. «کودک» درون، در هر جامعه‌ای، اگر به اندازه کافی تحریک و فراخوانده شود، ممکن است با خشمی جنایت‌آمیز عمل کند، یا واقعاً مرتکب جنایت یا قتل عام شود.

فقط «بالغ» آزاد شده و وارسته است که می‌تواند با «بالغ» آزاد شده دیگران در مورد ارزش انسانها اعتماد و توافق کند. «بالغ» تنها قسمتی از ما است که می‌تواند قدرت این انتخاب را داشته باشد که بگوید «من» «مهم» هستم- شما «مهم» هستید». «والد» و «کودک» هیچکدام این آزادی عمل را ندارند، چون هر کدام از یک طرف گرفتارند: یکی گرفتار آنچه که یاد گرفت و فهمید و دیگری گرفتار آنچه که احساس کرد و فهمید.

از آنجا که از لحاظ تعیین ارزش انسانها، اشخاص یک جامعه با جامعه دیگر فرق دارند، از آنجا که این

توام باشد و خانواده‌های نسبتاً پایدار و بادوامی را شکل دهد.

جهت پاسخ دادن به این سوال، از ۲۳ نفر از زوجین ناهمسان مذهب در این استان، با روش نمونه‌گیری نظری مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختار یافته بعمل آمد. سپس مقوله‌های اصلی استخراج شد. «مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق» مقوله محوری بود که به پیامد «رضایت از زندگی در ازدواج بین مذهبی تفاهم‌آمیز» ختم می‌شود. طبق نتایج حاصله، الگوی تعاملی به شیوه دموکراتیک در خانواده بدون سوگیری مذهبی با تمرکز بر مهارت‌های حل مسأله و تاکید بر اهداف زندگی مشترک با رهیافتی آینده‌نگر، رمز اصلی موفقیت در ازدواج‌های بین مذهبی بوده است.

ازدواج عاشقانه و عشق‌ورزی بین مذهبی، مدارای اجتماعی سازنده با خانواده زوجین، رفع تدریجی پیش‌داوری‌های فرهنگی در خانواده زوجین و عدم سوگیری مذهبی در انتخاب همسر در بستر تساهل‌گرایی مذهبی در زندگی مشترک، عادی‌انگاری و رواج ازدواج بین مذهبی و مزایای ادراک شده ازدواج بین مذهبی با شرایط شرایط مداخله‌گر قدسی‌پنداری ازدواج و فرهنگ خانواده‌گرا به مدارای فرهنگی و ازدواج بین مذهبی موفق منتج می‌شود. نتیجه و حاصل عوامل و زمینه‌ها و شرایط نامبرده، استفاده از کنش‌ها و استراتژی‌هایی نظیر «سازگاری مذهبی زوجین، آزادی تربیتی-عقیدتی در خانواده و گفتگوی اجتماعی در خانواده» توسط زوجین ناهمسان مذهب در طی زندگی مشترک بوده است که در نهایت روابط و تعاملات خانوادگی را به سمت و سوی تفاهم و خشنودی و رضایت از زندگی و ازدواج تفاهم‌آمیز هدایت نموده است.

برای درک بهتر نتایج فوق و تحلیل آن، رویکرد «تحلیل رفتار متقابل» می‌تواند راهگشا باشد. نمادهای «تحلیل رفتار متقابل» سه دایره است که هر یک نمودار یک قسمت از شخصیت یک انسان است: «والد» و «بالغ» و «کودک». شما چیزی به من می‌گویید یا کاری انجام می‌دهید و در مقابل من

دهه اخیر در این استان، بر اثر اعمال سیاست قومی و توزیع نامتوازن منابع و فرصتهای شغلی و مناصب، شدت بیشتری پیدا کرده و ازدواج‌هایی که پیشتر بدون رقابت‌های قومی- مذهبی و بیشتر بر اساس آداب و سنن فرهنگی شکل می‌گرفت، با چالش‌های عدیده‌ای روبرو شده است. قوم‌گرایی از نمونه‌های بارز طرد اجتماعی است و برخی از قومیت‌ها طرد اجتماعی را در شکل رفتارهای تبعیض‌آمیز در اشتغال و مناصب دولتی تجربه کرده و می‌کنند. این تبعیض‌ها موجب شده که گروه‌های اقلیتی محروم به تدریج به «سیاست‌های هویتی» روی بیاورند. «این سیاست‌ها ضمن اینکه موید متفاوت و متمایز بودن آنهاست، وسیله‌ای برای بهبود موقعیت از طریق گروه‌های خودیاری و یا اقدامات مستقیم سیاسی به شمار می‌آید» (ملک، ۱۳۸۶: ۹). از زمانی که هویت‌های قومی و مذهبی در استان سیستان و بلوچستان، سویه‌های سیاسی پیدا کرده، ازدواج‌های بین‌مذهبی هم تا حدودی کاهش پیدا کرده و با مسائل و چالش‌هایی مواجه گشته است. با توجه به شرایط جدید پیش آمده، لزوم انجام تحقیقات بیشتر پیرامون ازدواج‌های بین‌مذهبی در این استان جهت شناخت بیشتر مسائل خانواده احساس می‌شود.

از جمله یافته‌های مهم توجه تحقیق حاضر، این است که بیشتر ازدواج‌های بین‌مذهبی میان شیعه و سنی در استان سیستان و بلوچستان، بین مردهای سنی با زن‌های شیعه بوده است و جالب‌تر اینکه، چنین ازدواج‌هایی به نسبت با توفیق بیشتری قرین بوده است. به این صورت که طبق یافته‌های تحقیق حاضر، پذیرش زن شیعه در خانواده‌های اهل سنت، به لحاظ فرهنگی نسبتاً راحت‌تر و آسان‌تر است تا بالعکس یعنی پذیرش فرهنگی زن سنی در خانواده‌های شیعه. این موضوع به هنجارهای جمعی و نهادهای حقوقی و مذهبی طرفین ازدواج مربوط می‌شود و حاکی از درون‌همسری^۳ بیشتر خانواده‌های

اطلاعات از طریق «والد» به نسل‌های بعدی انتقال می‌یابد و از آنجا که «والد» تحکم و تعصب دارد، بنابراین ما راه پیوند مطمئنی را برای توافق در تعیین ارزش انسانها با «والد» جوامع مختلف نمی‌توانیم داشته باشیم. اخلاق «والد»، به جای آنکه ارزشهای معنوی جهانی و بسود تمام بشریت را گسترش دهد - آنها را منع می‌کند. نه! اعتقادات و ارزشهای ما درست است! بنابراین وضعیت «من «خوب» هستم- شما «خوب» هستید» نمی‌تواند در چنین شرایطی وجود داشته باشد چون چنین القاء می‌شود که «من با تو موافقم به شرط اینکه عقیده مرا قبول کنی.» (هریس و هریس، ۱۳۹۵: ۲۸۰-۲۸۵).

در همین سیاق، نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد آن دسته از زوجینی که در متقابل با همسر، از بخش «بالغ» خود استفاده کرده و راه سازش و مدارا و مفاهمه را با عطف توجه به واقعیت‌ها در پیش گرفته‌اند در ازدواج بین مذهبی موفقیت بیشتری حاصل کرده‌اند. تمرکز بر عشق و مهر و عام‌گرایی^۱ و ارزشهای خردمندانه و تعمیم‌یافته و اجتناب از خاص‌گرایی^۲ و دخالت دادن پیشداوری‌ها و ارزش‌های فرهنگی مربوط به بخش «والد» در زندگی مشترک و پرهیز از سوگیری مذهبی در تعاملات زوجین درون خانواده، طبق یافته‌های تحقیق حاضر، باعث می‌شود ازدواج‌های بین مذهبی از موفقیت بیشتری برخوردار باشد. این نتیجه با یافته‌های حاصل از تحقیقات سیاتریادین (۲۰۱۹) و محمد (۲۰۲۰) و گالواتسکایا و همکاران (۲۰۲۱) نیز همسویی دارد که نشان داده‌اند اتحاد و همدلی و احترام متقابل و مدیریت رابطه بر اساس علاقه و تعهد متقابل در قبال زندگی مشترک موجب ثبات، تداوم و پایداری زندگی مشترک و خشنودی زندگی زناشویی می‌گردد.

ضرورت پرداختن به موضوع ازدواج‌های بین‌مذهبی در سیستان و بلوچستان از آن جهت است که شکافها و نابرابری‌های قومی-مذهبی طی چند

3. endogamy

1. Universalism

2. Particularism

بتوانند از هنجارهای عام و جهانشمول از قبیل انصاف و عدالت و صداقت و ... استفاده کنند و «بالغ» خود را در رفتار متقابل وارد کنند، ازدواجشان با موفقیت و توفیق بیشتری قرین خواهد بود. این موضوع با دیدگاه همسان‌سازی نیز مطابق هست. از این دیدگاه، نظام آموزشی هنجارهای جهانی و دموکراتیک را در بین گروه‌های فرهنگی مختلف ترویج می‌دهد و از این طریق موانع گروهی را از بین می‌برد. افراد آموزش دیده با الگوهای فرهنگی دموکراتیک و مساوات‌طلبانه، در ازدواج میان‌گروهی از موفقیت بیشتری برخوردار هستند.

منابع مالی

این مقاله فاقد حمایت مالی بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان دارای تعارض منافع نمی‌باشند.

اهل تسنن و برون‌همسری^۱ بیشتر خانواده‌های شیعه دارد. از آنجا که ازدواج بین‌گروهی ممکن است نشان‌دهنده کاهش مرزهای اجتماعی و فرهنگی بین گروه‌های متمایز قبلی باشد، به نظر می‌رسد مرزهای اجتماعی و فرهنگی خانواده‌های شیعه کم‌رنگ‌تر از خانواده‌های اهل تسنن باشد. در این حالت، افزایش ازدواج‌های بین‌گروهی را می‌توان تابعی از عرفی-شدن^۲ نیز دانست، زیرا ترجیحات مذهبی برای انتخاب‌های خانوادگی کمتر تعیین‌کننده است و یا محدودیت‌های اجتماعی ایجاد شده از نظر مذهبی بر انتخاب شریک زندگی برای خانواده‌های اهل تشیع، تأثیر کمتری دارد. این نتیجه بدست آمده، با نظریه مبادله هم قابل توضیح است. نظریه مبادله ادعا می‌کند که اقلیت‌های قومی که با اعضای گروه اکثریت ازدواج می‌کنند، پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالای خود را با منزلت قومی بالای اعضای جامعه اکثریت تعویض می‌کنند.

در تحلیل نهایی می‌توان چنین نتیجه گفت که زوجین ناهمسان به لحاظ مذهبی، به هر میزان که

منابع

فتحی، سروش و آزادیان، عذرا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر عوامل دموگرافیک بر رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین ۳۵-۵۵ سال (ساکن در مناطق ۳ و ۲۰ تهران). *فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)*، ۷۵، ۱۳۵-۱۱۱.

قادری، طاهره و مردانی، سمیه (۱۳۹۲). رابطه همسان همسری و مطلوبیت روابط زناشویی، *برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۵(۱۵)، ۸۷-۱۲۹.

ملک، حسن (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی*. تهران: دانشگاه پیام نور.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*، چاپ دوازدهم، تهران: انتشارات سروش.

شکوری، علی و شفیعی، زینب (۱۳۹۵). همگون‌گزینی در جامعه ناهمگون: تبیین گرایش عام به همسان همسری در بین جوانان ایرانی. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ۷(۲)، ۱۳۲-۱۰۵.

عسکری ندوشن، عباس و ترابی، فاطمه (۱۳۹۰). سطح، روند و الگوهای همسان همسری تحصیلی در ایران، *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱(۲)، ۲۶-۱.

2. Secularization

1. exogamy

هریس، امی ب؛ و هریس، تامس ای. (۱۳۹۵). *ماندن در وضعیت آخر*. ترجمه اسماعیل فصیح، فرهنگ نشر نو.

هریس، امی ب؛ و هریس، تامس ای. (۱۳۹۹). *وضعیت آخر*. ترجمه اسماعیل فصیح، فرهنگ نشر نو.

نوری، مهسا و یاراحمدی، علی (۱۳۹۷). بررسی میزان تمایل جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر شیراز به همسان‌همسری و عوامل مرتبط با آن، *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۲(۲)، ۱۵۴-۱۳۶.

هاشمی، سید ضیاء، فولادیان، مجید و فاطمی امین، زینب (۱۳۹۳). بررسی تجربی دو نظریه رقیب همسرگزینی در ایران، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۷(۱۴)، ۱۸۷-۱۵۷.

Jacobson, C. K., & Heaton, T. B. (2008). Comparative patterns of interracial marriage: Structural opportunities, third-party factors, and temporal change in immigrant societies. *Journal of Comparative Family Studies*, 39(2), 129-149.

Hanaki, N. & Kurosu, S. (2010). Marriage relationships among households in the mid 19th century Tama, Japan Socioeconomic homogamy, geographical endogamy and kinship networks. *History of the Family*, 15, 333-347.

Hollingshead, A. (1950). Cultural factors in selection of marriage mates. *American Sociological Review*, 15, 619-627.
<https://doi.org/10.2307/2086915>

Hutapea, B. (2011). Dinamika penyesuaian suami-istri dalam perkawinan beda agama. *Jurnal Pusat Penelitian Dan Pengembangan Kesejahteraan*, 16(1), 101-122.
<https://doi.org/10.33007/ska.v16i1.795>

Kalmijn, M. (2010). Consequences of racial intermarriage for children's social integration. *Sociological Perspectives*, 53(2), 271-286.
<https://doi.org/10.1525/sop.2010.53.2.271>

Bukido, R. Gunawan, E. Usup, D., & Hayat, H. (2021). Negotiating love and faith: Interfaith marriage in manado, Indonesia. *Wawasan: Jurnal Ilmiah Agama dan Sosial Budaya*, 6(1), 67-76.
[doi:https://doi.org/10.15575/jw.v6i1.11299](https://doi.org/10.15575/jw.v6i1.11299).

Crespin-Boucaud, J. (2020) Interethnic and interfaith marriages in sub-Saharan Africa. *World Development* .125, 1-19 .
<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104668>

Dribe, M., & Lundh, C. (2011). Cultural dissimilarity and intermarriage. A longitudinal study of immigrants in Sweden 1990-2005. *International migration review*, 45(2), 297-324.

Esteve, A. & Clara, C. & Anna, C. (2009). Long term trends in marital aghomogamy patterns: Spain, 1922-2006. *Population-E*, 64 (1), 173-202.

Glavatskaya, E., Thorvaldsen, G., Borovik, I., & Zabolotnykh, E. (2021). Mixed Marriages in Late Nineteenth to Early Twentieth Century: Comparing Russia and Norway. *Journal of Family History*, 46(4), 414-432.

- Rosenfeld, M. J. (2008). Racial, educational and religious endogamy in the United States: A comparative historical perspective. *Social Forces*, 87, 1–31.
- Ruandini, G. (2011). *Komunikasi antarpersonal dalam kerukunan umat beragama studi fenomenologi pada masyarakat desa balun kecamatan Turi Kabupaten Lamongan* (Doctoral dissertation, University of Muhammadiyah Malang).
- Strauss, A., & Corbin, J. (1999). *Basics of qualitative research: Procedures and techniques for developing grounded theory*. Ed: Thousand Oaks, CA: Sage.
- Suhasti, E., Djazimah, S., & Mada, G. (2018). Polemics on interfaith marriage in indonesia between rules and practices. *Al-Jami'ah: Journal of Islamic Studies*, 56(2), 367–394.
- Syatriadin, S. (2019). Kerukunan Umat Beragama dalam Konteks Keluarga Beda Agama. *Al-furqan*, 8(1), 37–49.
- Thomas, J. L. (1951). The factor of religion in the selection of marriage mates. *American Sociological Review*, 16(4), 487–491.
- Tammes, P. (2010). Jewish–Gentile intermarriage in pre-war Amsterdam, *History of the Family*, 15, 298–315.
- Lucassen, L., Laarman, C., (2009). Immigration, intermarriage and the changing face of Europe in the post war period. *The History of the Family*, 14 (1), 52–68.
- Maas, I. & Marco, H. & Van Leeuwen, J. (2011). Economic development and parental status homogamy: A study of 19th century France, *History of the Family*, 16, 371–386.
- Muhammad, N. E. (2020). Realitas perkawinan beda agama perspektif keluarga sakinah. *Al-Mizan*, 16(2), 273–298.
<https://doi.org/10.30603/am.v16i2.1830>
- Osanami Törngren, S. (2011). *Love ain't got no color?: Attitude toward interracial marriage in Sweden* (Doctoral dissertation, Linköping University Electronic Press).
- Qian, Zh. (2002). Race and social distance: intermarriage with non-Latino Whites, *Race & Society*, 5, 33–47.
- Rodríguez-García, D. (2015). Intermarriage and integration revisited: International experiences and cross-disciplinary approaches. *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 662(1), 8–36.